

Joan MARTÍNEZ ALIER i Klaus SCHLÜPMAN, *La ecología y la economía*, Mèxic, Fondo de Cultura Económica, 1991.

El 1984, un cop passada la ressaca de la crisi energètica dels anys setanta —que tan cruament posà en relleu la importància dels recursos naturals en l'activitat econòmica— i quan els problemes mèdio-ambientals comencen a ser considerats en la seva globalitat, apareix en català un llibre innovador i amb un plantejament diferent dels tractaments convencionals sobre aquesta temàtica. El títol, *L'ecologisme i l'economia. Història d'unes relacions amagades* (Edicions 62), indicava obertament l'enfocament que es volia donar a aquests dos àmbits de la ciència. Malauradament, fou un text amb una difusió limitada en el món acadèmic i poc discutit en l'entorn universitari. Amb la distància dels anys transcorreguts, caldria qüestionar-se si el factor limitador fou la seva publicació en una llengua minoritària que intenta recuperar la normalitat científica, l'orientació del treball —que trencava motlles respecte als esquemes vigents—, o ambdós aspectes alhora. En qualsevol cas, una mostra lamentable de l'habitual desinterès acadèmic per tot allò que no encaixa prou bé en les anàlisis convencionals.

Posteriors versions ampliades d'aquest treball aparegueren en anglès i en japonès, que donaren pas a l'actual edició en castellà, diferent de la primera versió catalana en la forma i en l'ordenació temàtica, però que manté, en essència, el contingut i el missatge. Aquesta edició revisada apareix amb el títol sintètic de *La ecología y la economía*, i el professor Martínez Alier hi compta amb la col·laboració del físic i historiador de la ciència Klaus Schlüpmann, incorporació que consolida el caràcter interdisciplinari que el treball ja presentava a la primera edició.

El gruix del treball se centra en l'exposició de les aportacions de diversos científics naturals, historiadors i geògrafs entorn de les relacions home-natura, és a dir, en aquells àmbits que després han configurat el que avui coneixem com a ecologia humana.

Aquesta anàlisi és, al meu entendre, l'element més innovador del llibre i el que li atorga un elevat valor afegit. Recuperar i posar a l'abast dels economistes les aportacions de Podolinsky, Clausius, Pfaundler, Soddy i Adams, per citar els més significatius, no és una tasca fàcil. I no ho és perquè des de la seva configuració com a ciència, el tractament atorgat per l'anàlisi econòmica a l'ús del medi ambient i a la utilització dels recursos naturals (això que s'anomena problemàtica ecològica) ha tingut un caràcter intern i parcial, i no s'han considerat els fenòmens en la seva dimensió global, és a dir, en termes de fluxos energètics i d'ecosistemes. Aquesta separació entre les dues ciències —economia i ecologia— ha estat tan acusada que ha arribat fins als nostres dies, quan la magnitud dels problemes ha palesat la seva interdependència. En aquest context, els autors es plantegen la recuperació d'uns precursors desconeguts com l'inici per establir una base sòlida d'uns nous fonaments analítics. El prefaci del llibre ja és força il·lustratiu: «*La economía ecológica ha existido por lo menos desde hace unos 100 años, pero los autores de la segunda mitad de nuestro siglo, como Fred Cottrell, Anne y Paul Ehrlich, Herman Daly, Barry Commoner, Howard y Eugene Odum, Richard Adams, Gerald Leach, Gerald Foley, David Pimentel, Ivan Illich, Kenneth Watt, René Passet, Royu Rappaport, Wolfgang Harich, Kenneth Boulding, Charles Perrings e incluso Nicholas Georgescu-Roegen, a pesar de su conciencia histórica, han conocido a pocos de sus predecesores. ¿Por qué esa corriente interdisciplinaria de economía ecológica no encontró un lugar en la enseñanza universitaria o, por lo menos, un ambiente político adecuado fuera de la academia? Surge también otra pregunta: ¿qué base social puede tener el ecologismo como movimiento social? Mi idea es que el ecologismo igualitarista (no el socialdarwinista) enraizará sobre todo entre los desposeídos del mundo.*»

Val a dir, però, que el llibre no pretén tant respondre aquestes qüestions com engagar una nova línia d'anàlisi fonamentada en les aportacions ja existents. No interessa tant saber per què l'anàlisi econòmica convencional ignora —de manera inconscient o voluntària— aquestes aportacions, sinó quina pot ser la seva contribució a una millor comprensió de l'actual problemàtica ecològica en un món cada vegada més interdependent.

Després d'aquesta important tasca, que podríem anomenar «arqueològica», en l'àmbit de l'economia ecològica, els autors utilitzen aquestes diverses aportacions per bastir una crítica als plantejaments de l'anàlisi econòmica convencional sobre la utilització dels recursos naturals no renovables i l'ús del medi ambient basats en l'assignació mitjançant el mercat. Novament la introducció és clara: *«La economía ecológica critica el "imperialismo" crematístico en dos casos particulares pero muy importantes: las exacciones de recursos energéticos y materiales agotables o lentamente renovables, y las inserciones en el medio ambiente. Dos ejemplos: la economía ecológica se pregunta si el precio del petróleo está bien fijado por el mercado, si no es demasiado bajo desde el punto de vista de su conservación para las futuras generaciones; también se pregunta si el precio que las industrias deben pagar por insertar en el medio ambiente residuos que no son reciclados no es demasiado bajo. ¿Cuáles son los precios adecuados? Esto no lo sabe nadie. Tal vez si el petróleo estuviera bastante caro y los cambios técnicos en la producción de energía fueran muy favorables, al "final" quedaría demasiado. En cualquier caso, el mercado no puede asignar recursos agotables con la participación de los que todavía no han nacido. No tienen actualmente ningún poder de compra, tampoco voz, ni voto, ni derechos de propiedad. Así pues, existe una asignación sin ninguna transacción.»*

Aquest plantejament —implícit al llarg de tot el treball— és l'aspecte més discutible del llibre. És cert que algunes de les crítiques formulades són del tot sòlides; per exemple, la que es refereix a la importància de les característiques físiques dels béns, a la utilització inadequada d'alguns conceptes (capital, inversió) i a la necessitat de reformular els sistemes comptables de l'activitat econòmica. Tanmateix, la dificultat —encara no resolta— d'oferir un esquema alternatiu deixa el missatge dels autors en el món de les bones intencions.

Sobre aquesta polèmica són particularment reveladors els capítols 8 i 9: «La crítica de Soddy a la teoría del crecimiento económico» i «El individualismo metodológico de la teoría económica y la asignación intergeneracional de recursos agotables». Aquest darrer és el capítol clau del llibre i el que podria sintetitzar —en els àmbits conceptual i analític— el missatge dels autors. A causa de la seva importància i de la ruptura que comporta amb els plantejaments optimitzadors de l'anàlisi convencional, convé referir-s'hi amb una mica més de detall.

El punt de partida sembla incontestable: l'assignació de recursos no renovables —que hom podria estendre al medi ambient en la seva totalitat si pensem en termes globals— presenta un problema metodològic irresoluble per a la ciència econòmica, car les generacions futures no hi són i, per tant, no poden expressar llurs preferències en el mercat. Llavors, qualsevol decisió que es prengui sobre l'explotació d'aquests recursos va associada a una determinada opció ètica que pot anar del conservacionisme total a l'«après nous, le déluge». Si, d'acord amb Soddy (capítol 8), aquests recursos representen un capital únic, una utilització desmesurada —com podria haver succeït els darrers 200 anys— comportaria la descapitalització dels nostres successors, atribuïble a l'egoisme de les generacions actuals i a la seva insolidaritat vers l'avenir.

Exposar el problema en aquests termes presenta la virtut d'alerta sobre el caràcter temporal —sovint oblidat— d'alguns recursos econòmics, i especialment dels que poden estar sotmesos a una irreversibilitat total (val a dir, de passada, que el concepte d'irreversibilitat procedeix de les ciències naturals i encara no forma part del marc

conceptual dels economistes: el desenvolupament de l'economia ecològica pot contribuir a incorporar-lo al nostre cos analític).

Tanmateix, aquest plantejament té un caràcter essencialment estàtic. Suposa —com també ho fa l'anàlisi convencional basada en els mètodes d'optimització— que l'estoc de recursos no renovables està donat. És a dir, que en el futur aquests recursos continuaran essent necessaris i, a més, que tindran les mateixes aplicacions. Es generalitza, doncs, el caràcter físic irreversible de determinats béns a l'àmbit econòmic.

Però, com ha assenyalat N. Rosenberg,¹ cal distingir entre béns i funcions. No existeix una demanda de béns físics (per exemple, petroli) sinó de funcions (el desplaçament adequat del vehicle), i aquestes poden ser satisfetes de diverses maneres. El canvi tecnològic ha permès precisament satisfer les necessitats amb mètodes alternatius i superar escassetats temporals relatives. Aquesta és, al meu entendre, una idea important que els economistes sovint negligim. Estem tan acostumats a dirigir l'atenció als béns que moltes vegades oblidem que allò que els atorga importància són precisament les seves propietats. I que no existeix una relació biunívoca béns-funcions.

Tanmateix, sembla que les coses comencen a canviar i que se suavitzen els plantejaments previs. Així, el que a l'edició catalana del 1984 apareixia com un problema irresoluble —la formació d'un mercat en què uns agents no són presents— queda relativitzat en considerar explícitament les perspectives del canvi tecnològic, aspecte al qual no es feia referència a la primera versió. Heus aquí una mostra (p. 208): «*Al estar también influida la tasa de descuento por las perspectivas sobre la tecnología [el subratllat és nostre], los economistas deben saber dónde y cómo adquieren los agentes económicos sus nociones acerca del cambio tecnológico, convirtiéndose de esta forma en historiadores de la ciencia y de la tecnología.*»

Una prova més del caràcter interdisciplinari de la problemàtica del medi ambient i dels recursos no renovables i de la necessitat d'integrar altres àmbits del coneixement en l'anàlisi econòmica. Aquest llibre és un bon punt de partida per abordar amb una base científica aquesta difícil qüestió.

JOAQUIM SOLÀ

1. *Vid. Tecnología y Economía* (Barcelona 1978), en particular els capítols 13 i 14: «Innovación tecnológica y recursos naturales. Reconsideración de la miseria de la Naturaleza» i «Respuestas innovadoras a la escasez de materiales».